

A belga, az öreglány és a drogfüggő világa

A *Lepipálva (Tanulmányok a krimiről)* című tanulmánykötet kézbevételevel az olvasónak lehetősége nyílik megismerkedni a krimi világgal. A Liliium Aurum Kiadó *Parazita* könyvek sorozatában megjelent kötetek a szerkesztők „szavával” élve a peremműfajokkal ismertetik meg az olvasót. Megjelent már kötet a sci-firől, a cyberpunkról,¹ a krimiről² és rövidesen a horrorról is olvashatunk a sorozatban.

Az ízléses borító, amely akár a detektív (utalás a krimire) nagyítójának pásztázását is ábrázolhatja, Juhász R. József munkáját dicséri. A tanulmányok kiválasztása és elrendezése Benyovszky Krisztián és H. Nagy Péter érdeme.

Az első tanulmány (Bényei Tamás: *Misztérium, játék. G. K. Chesterton metafizikus detektívtörténete*) egy nem mindennapi detektív észjárását és jellemét hivatott elemezni. Tehát nem egy rendőr, nem egy nyomozó „göngyöli” fel a bűneseteket, hanem egy pap, Brown atya. „Nem egyszerűen egy bűntény megoldása a tét, hanem egy természetfölötti magyarázat megcáfolása.”³ Ez további horizontokat nyithat az értelmezés terén. Ezzel az idézettel szorosan összefügg Bényei azon meglátása, ahogy Brown atya a rejtélyhez viszonyul, miszerint a rejtélyt meg kell fosztani spirituális helyzetétől, és rejtvénné kell lefokozni. Az írásnak köszönhetően a „nyomozó” tudástárába is betekintést nyerhetünk, kitérve arra, hogyan is épül fel jelleme. Az elemzés rámutat arra is, milyen dilemmákkal találkozhat egy, a papi hivatást is űző nyomozó („bűnös kontra vétkes” kérdése).

A második írást olvasva egy irodalmár nyomozásának előzményét és eredményét ismerhetjük meg (Varga Bálint: *Nyomozás az első magyar krimi után*). A szerző, mint egy nyomozó, a legtöbb információt igyekezett összegyűjteni az „esettel” kapcsolatban, ami itt nem más, mint maga a magyar krimi. A nyomozónak nem lehetett egyszerű dolga, mivel különböző korokból kellett az írásokat összegyűjtenie és elemeznie. Mindjárt a tanulmány elején azzal a kérdéssel szembesül az olvasó, hogy mi is az a krimi. Mint megtudjuk, a magyar szakirodalom nem, vagy csak részben definiálja a fogalmat. Az első nyom, amin a nyomkeresés elindult, Nagy Ignác *Magyar titkok* című regénye (1844–1845-ben jelent meg). A nyomozás eredményét az olvasó a tanulmányból tudhatja meg. Ezenkívül a szerző a

1 H. Nagy Péter szerk.: *Idegen univerzumok. Tanulmányok a fantasztikus irodalomról, a science fiction-ről és a cyberpunk-ról*. Liliium Aurum, Dunaszerdahely 2007.; H. Nagy Péter szerk.: *Idegen (látvány)világok. Tanulmányok science fiction és cyberpunk filmekről*. Liliium Aurum, Dunaszerdahely 2008.

2 Benyovszky Krisztián: *Bevezetés a krimi olvasásába*. Liliium Aurum, Dunaszerdahely 2008.

3 Bényei Tamás: *Misztérium, játék. G. K. Chesterton metafizikus detektívtörténete*. In: *Lepipálva. Tanulmányok a krimiről*. Összeállította: Benyovszky Krisztián, H. Nagy Péter. Liliium Aurum, Dunaszerdahely 2009, 25.

4 Varga Bálint:
Nyomozás az első magyar krimi után.
In: *uo.*, 68.

5 Bánki Éva: „A meghalni nem tudó bűn.” *Hard-boiled-hagyomány a magyar irodalomban.* In: *uo.*, 96.

6 *Uo.*, 99.

7 Klapcsik Sándor:
A detektívregény műfajának lehetőségeiről és hatáiról.
In: *uo.* 107.

8 Dömötör Edit:
Waverley és a detektív.
„Közvetítés” múlt és jelen között a „klasszikus” krimiben. In: *uo.*, 180.

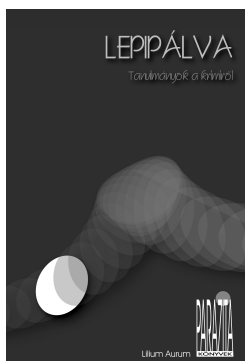
rendőrség mint állami szervezet létrejöttét és hatását is felvázolja írásában. Továbbá arra az érdekes tényre is felhívja a figyelmet, hogy a véletlennek milyen nagy szerepe van a nyomozásban (detektív – író) és a kutatómunkában (büntény – írás). „Teljesen véletlenül két olyan könyvre is bukkantam, melyeket, ha kerestem volna, sem sikerül találnom.”⁴

A kemény krimi kései magyarországi megjelenéséről, illetve a „szocialista krimiről” ír Bánki Éva „*A meghalni nem tudó bűn*” című tanulmányában. E krimi képviselőjeként tartjuk számon Mág Bertalant, akinek regényeiről a szerző a következőképpen nyilatkozik: „Az egyforma városok, egyforma kerületek sivatagában mintha ugyanaz a kasszaőr, ugyanaz a darabolós gyilkos járna körbe-körbe.”⁵ Tény, hogy a magyar irodalom egy nehéz időszakon ment keresztül a 20. század második felében (gondolok itt a politikai nyomásra), de azt mindenképp pozitívként kell elkönyvelni, hogy – követte a világ-irodalmi eseményeket – voltak próbálkozások a kemény krimi írására is. Tar Sándor *Szürke Galamb* című regényét a magyar hard-boiled irodalom igen fontos részeként aposztrofálja Bánki, sőt világszínvonalúnak titulálja. „A »galambos ember« tulajdonképpen a közösség ítéletét hajtja végre: azokkal végez, akik terhére vannak a hozzátartozóknak.”⁶

Klapcsik Sándor tanulmánya (*A detektívregény műfajának lehetőségeiről és hatáiról*) megismerteti az olvasót a krimi „történetével”. A kritikusok általában két alműfajt szoktak megkülönböztetni: hagyományos és „keménykötésű szövegeket” (hard-boiled krimi). A szerző több író (Agatha Christie, George Simeon, Conan Doyle) művein keresztül mutatja be a krimit mint műfajt, mindezt úgy, hogy bőséges irodalomelméleti ismeretekkel (strukturálista irodalomfelfogás, analitikus iskola) „fűszerezi” mondandóját. Továbbá foglalkozik a krimi fejlődésével, amelyről a következőt írja: „...a krimi határai rendkívül átjárhatónak tűnnek: a posztmodernként jegyzett szövegek írói gyakran alkalmazzák és újraírják a műfaj merevnek tűnő kliséit, szabályait.”⁷

A titok, a rejtély és a „kísérteties” fogalmait járja körbe Dömötör Edit *Waverley és a detektív* című tanulmányában. A gótikus (rém)regényirodalom egyfajta hagyományként, előfutárként jelenik meg a detektívtörténeteknél. Központi jelentőséget kap a tanulmányban a természetfeletti elemek, különös dolgok valós életbe való beillesztése, illetve magyarázata. Ezzel szorosan összefügg a szerző azon nézete, miszerint „a »fantasztikus – különös« és a »különös« (a természetfölötti kiiktatásával, »csak« bizarr, rettentő) között helyezhető el a detektívtörténet.”⁸ A detektívtörténetet többféle nézetből bemutató írás bő irodalomelméleti anyaggal (Walter Scott, Umberto Eco stb. írásai), valamint rengeteg példával (Ann Radcliffe: *Udolpho rejtélyei*; Deák Tamás: *Finom krimi* stb.) dolgozik.

A nő mint detektív a főszereplője Virginás Andrea *Nyomozás női módra?* című tanulmányának. Arra, hogy mennyire helyénvaló a „nőies” jelző, mennyire különbözik, illetve mennyi a közös elem a

férfi és a női nyomozásban (gondolkozásban), választ kaphatunk az írásból. A szerző Louis Welsh *Vágószoba*, Emma Tennant *Nő nőtől óvakodj* és Agatha Christie *Holttest a könyvtárszobában* című regényeit elemzi. A válaszokat tehát egy „klasszikus” és két kortárs (posztmodern) szöveg elemzésével támasztja alá. „A kritika tovább erősíti Miss Marple módszerének egy »nőies« univerzumhoz való tartozását, hisz itt elsősorban a pletyka és a mindennapi ügyetek gondos mérlegeléséről van szó, valamint az analógiák, a megfelelések metaforikus felhasználásáról – ez pedig szembeállítható a kauzális-metonimikus »férfiúi« gondolkodással.”⁹

A kötet utolsó tanulmánya a detektívtörténetet mint az ifjúsági irodalom egyik műfaját vizsgálja. Benyovszky Krisztián *Ifkrimik* címen keresi az összefüggéseket. A szerző szerint mind a kalandorientált, mind pedig a rejtélyközpontú alapparratívák relevánsak a gyermekolvasók esetében. A találós kérdések, a kíváncsiság felkeltése központi szerepet kapnak a gyermekeknek írt szövegekben. Ha jobban megnézzük a dolgot, ugyanez érvényes a felnőtteknek írt szövegekre is. Ezért fordulhat elő, hogy a detektívtörténet fogalmának magyarázatakor megkerülhetetlenek a gyermekeknek szánt műfajok. A detektívtörténetet például Škvorecký a kalandregény intellektualizált változatának tartja, Zábrana szerint pedig nem más, mint felnőtteknek szóló mese. A tanulmányban központi szerepet kap az ifjúsági- és gyerekkrimik általános sajátosságainak összefoglalása. Így például az is, hogy sokkal kevesebb gyilkosság van a történetben és a bűntények elkövetési módja logikai szempontból egyszerűbb. Ezenkívül a szerző megemlíti még egy fontos dolgot, mégpedig a különböző képi médiumok hatását a gyerekolvasókra (számítógépes játékok, képregények és filmes adaptációk).

A könyv azok számára, akik csak ismerkednek a krimik világával, kiváló kiindulópontot jelenthet. Megismerteti az olvasót a krimi legfontosabb alműfajaival, és mindezt példákkal egészíti ki. Nagy érdeme a könyvnek, hogy nem csak a „klasszikus” világirodalmi példákon keresztül „nyomozhatunk”, hanem a műfaj magyar vonatkozásaival is megismerkedhetünk. Azoknak, akik „mélyebben” foglalkoznak a témával, új kérdéseket vehet fel, illetve válaszolhat meg a könyv az „ifikrimiről” a hard-boiled-hagyományig.

9 Virginás Andrea:
*Nyomozás női
módra? Miss
Marple, Emma
Tennant és Louise
Welsh módszerei.*
In.: uo., 156.

